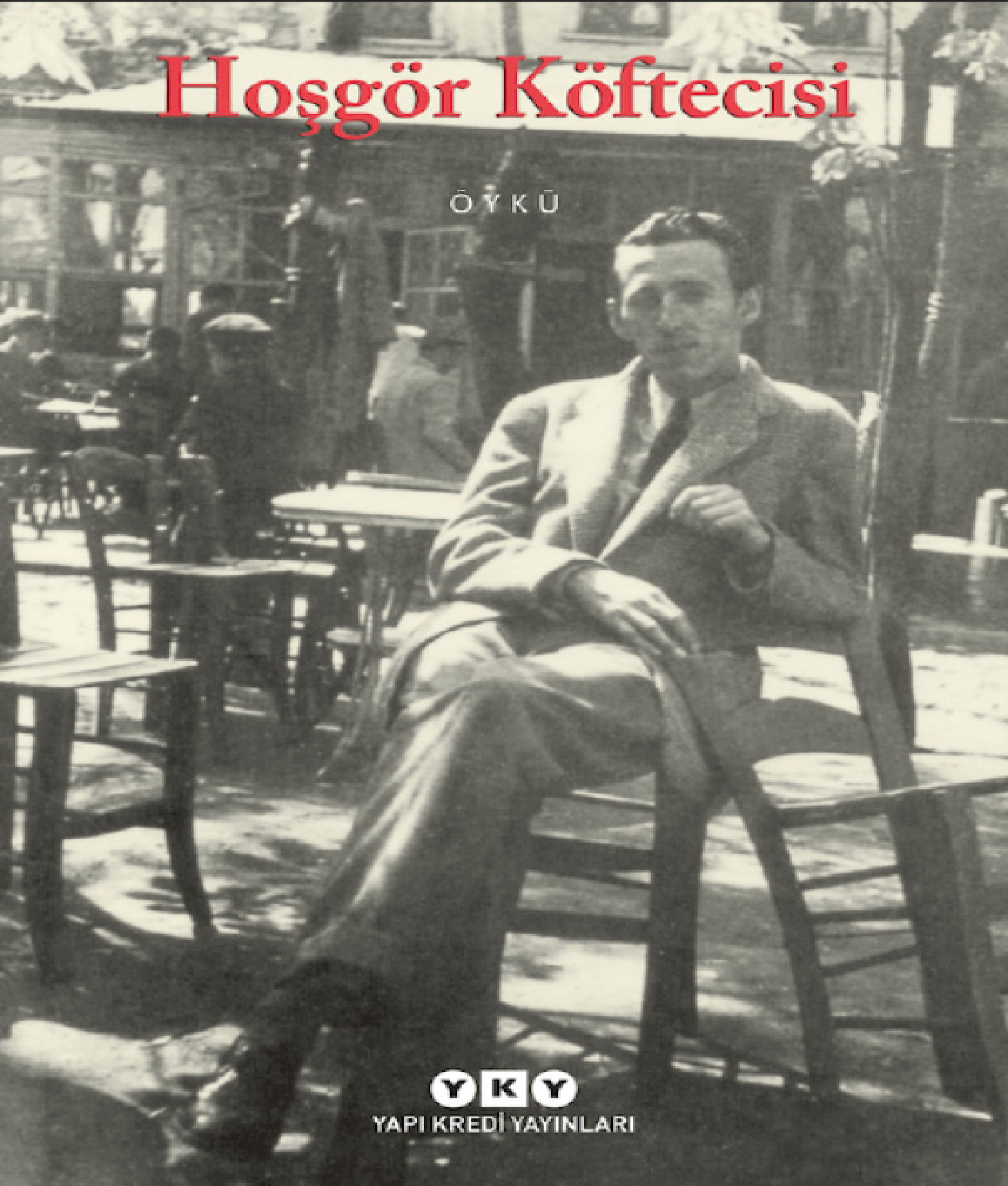
Orhan Veli

Hoşgör Köftecisi

ÖYKÜ

YAPI KREDİ YAYINLARI

ORHAN VELİ

Hoşgör Köftecisi

Öykü

YKY
İSTANBUL

Yapı Kredi Yayınları - 3594
Edebiyat - 1034

Hoşgör Köftecisi / Orhan Veli

Kitap editörü: Raşit Çavaş

Kapak tasarımı: Nahide Dikel

1. baskı: İstanbul, Nisan 2012
5. baskı: İstanbul, Temmuz 2014

ISBN 978-975-08-2750-1

Sertifika No: 12334

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 142 Odakule İş Merkezi Kat: 3 Beyoğlu 34430 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Hikâyeci Orhan Veli

Bu kitapta yer alan Orhan Veli hikâyeleri, ilk kez 1947-50 yılları arasında Tanin gazetesi ile Seçilmiş Hikâyeler ve Yaprak dergilerinde yazarın sağlığında, William Saroyan'dan "serbest" olarak çevirdiği hikâyesi ise ölümünden sonra Vatan gazetesinde (1952) yayımlanmıştı.

Daha önce çeşitli derlemelerde yer alan bu hikâyeleri Yapı Kredi Yayınları da Şairin İşi adlı toplu düzyazılarını içeren kitaba almıştı.

Bu kez Orhan Veli'nin hikâyeciliğine de gerekli değeri vermek ve hikâyeci Orhan Veli'nin de daha göz önünde bulunmasını sağlamak için, hikâyelerin ayrı bir kitapta toplanmasına karar verilmiş ve kitaba yazarın edebiyat hakkındaki küçük ama ilginç bir konuşması da eklenmiştir.

Bu hikâyelerin okurlarının tıpkı şiirlerini okuduktan sonra hepimizin söylediği gibi, "keşke genç yaşta kaybetmeseydik de, o güzel şiirler gibi bu güzel hikâyelerden de daha çok yazsaydı" diyeceğinizi düşünüyoruz.

Yapı Kredi Yayınları, 2012

Hoşgör Köftecisi

Size bu yazımda üç masalı bir balıkçı meyhanesinde gördüğüm bir dünyadan bahsedeceğim.

İşiniz düşer, bilmediğiniz bir semtte kalırsınız. Yemek zamanı geçmiş, karnınız acıkmıştır. “Bir aşçı dükkânı bulsam da iki lokma bir şey yesem,” dersiniz. Dolaşırsınız, sağa bakarsınız, sola bakarsınız, yiyecek bir şey göremezsiniz. Dükkânların camekânları, musluklar, testereler, ip yumakları, kurşun borular, tahlisiye simitleri cinsinden mallarla doludur. Dünyanın manasız bir dünya olduğuna hükmedeceğiniz gelir. Üzülmeyin. Bu manasız dünyanın hiç ummadığınız bir yerinde kapısından dört bir yana nefis kebap kokuları yayılan bir kebapçı dükkânı ile karşılaşmanız imkânsız değildir. İşte ben de o üç masalı balıkçı meyhanesini öyle bir yerde buldum. Daracık kapısından içeriye girerken aksi bir laf mı söylemişim nedir, ters bir müdahaleyle karşılandım. Bir ses: “Ne kafa tutuyorsun, otursana,” dedi. Üstelik bu sesin sahibi bir kadındı. Neye uğradığımı anlayamadım. Oturdum. Ayna mı, cam mı, ne olduğunu kestiremediğim bir müstatilde tablası başında balık satan bir balıkçı görüyordum. Durmadan bağırıyordu:

– Liraya, buraya; liraya, buraya!

Ağız hareketlerinin sonradan seslendirilmiş filmlerdekilere benzer bir hali vardı. Sanki bu ses o ağızdan çıkmıyordu. İlkin yadırgadığım bu hale sonra sonra o kadar alıştım ki, hani beş on dakika susacak olsa adeta rahatsız oluyordum. Muntazam tiktaklarına alıştığınız duvar saatiniz birdenbire duracak olsa nasıl olursunuz? Ona benzer bir şey.

Yanımdaki masada üç kadın oturuyordu. Üçü de dükkânla akraba

gibiydiler. Beni tam bir külhanbeyi edasıyla karşılayan kadın sordu:

– Ne içersiniz bayım? Bira mı, şarap mı?

– Bir şey içmek mi lazım? Şarap olsun öyleyse...

Dükkânın havasına enikonu ısındığımı hissettiğim bir anda bu sevimli kadının ismini öğrenmek istedim:

– İsmim bana bile lazım değil, sen ne yapacaksın? dedi.

Sonra yanındaki masada oturan kadınlara dönüp anlatmaya başladı:

– Kardeş, geldi kapıya dayandı. Çatçatı da var, patpatı da. Versek de alıp kaçıracak, vermesek de. Hani, “Ver de kurtul!” demiş. Bizimki de o hesap! Verdik, kurtulduk.

Neden bahsettiğini anlayamıyordum. Ama hoş bir hikâyeye benziyordu.

Orada üç dört saat kaldım. Ben dükkândan oldum ama, dükkân benden olmadı. O güzel havanın tam manasıyla içine girebilmek için aynı yere tekrar tekrar gitmek icap etti. Aileden olmaya başladığımı ancak Muallâ Ablayla “Fosforlu” şarkısını söyledikten, dükkân sahibi Etem Ağabeyle dertleştikten sonra anladım. Hatta o bile yetmedi. Dışarıda durmadan “Liraya, buraya!” diye bağıran balıkçının sesi, tahta masalar, dar peykeler, çarpık iskemlelerle de akraba oldum. Takacı, motorcu, mavnacı arkadaşlarımın dertlerini öğrendim. Rizeli Musa Kaptanın, Ömer’in, Papo’nun hikâyelerini dinledim. O şarkılarda, o seslerde, o hikâyelerde büyük bir dünya vardı. O daracık dükkâna giderken kendimi seyahate, hem de büyük bir seyahate çıkan bir adam sanıyordum. Gemici, motorcu, takacı dostlarımla Giresun’dan fındık yüklüyor, Kefken açıklarında denize tutuluyor, Köstence’de Niko Bar’dan çıkıp Türk arabacının arabasına biniyor, Novorosisk limanında balalayka dinliyor, Kazablanka’ya gidecek bir petrol gemisine tütün satıyordum. Bu üç masalı balıkçı meyhanesinde gördüğüm dünya gerçekten ne güzeldi! Çalışan insanlar, namuslu insanlar, kardeş insanlar.

Güzel bir dünyada yaşamak istiyorsanız siz de öyle bir meyhane

bulunuz.

Kan

Çift atlı arabamız, ay ışığının yarım yamalak aydınlattığı dağ yolunda alabildiğine gidiyordu. Beş kişiydik: Eski muhtar Hasan Gökbayrak, Şaban Kâhya, Hüseyin Çavuş, Gümrükçü, bir de ben. İkimizde martin vardı, ikimizde çifte, birimizde Fransız mavzeri. Atları Şaban Kâhya sürüyordu. Arabanın sahibi de oydu zaten. Pek az konuşuyordu. Bir aralık, geriye bile dönmeden:

— Arslan gibi beş kişiyiz, dedi; bir değil on tane Kara Hüsnü çıksa karşımıza vızgelir.

Hasan Gökbayrak, Gümrükçü ile bana:

— Siz bilmezsiniz bu Kara Hüsnü'yü, dedi, çok namussuz adamdır. Geçende o Solak Çeşme'deki düğünde bizim Mustafa çocuğu öyle kan içinde bırakmalarına sebep de odur. Altmış senelik kan! Sonunda öçlerini aldılar.

Bu kan hikâyesini, bu Kara Hüsnü hikâyesini bizim köyün kahvesinden dinleye dinleye hal olmuştum. İşte nihayet onların köylerine, onların düğünlerine gidiyorduk. Gitmemek de vardı ama kabadayılık da büsbütün ölmedi ya! Birinin kolu giderse ötekinin gözü çıkar. Daha ötesi bir can... Hani şu Kara Hüsnü'yü merak etmiyor da değilim. On bir köyün bir belası ne biçim adamdır acaba diyordum.

Bir hendekten çıkıp öbürüne giriyor, bir çukurdan kurtulup bir başkasına dalıyorduk. En sonunda köyün ışıkları göründü. Şaban Kâhya dizginlere asıldı, "Dursak mı?" diye sordu. "Duralım!" dediler.

Köye eşraf tertibi girecektik. Herkes cebinden birer kâğıt lira çıkardı. Bir değnek uzunlamasına yarıldı; liralar yarığa geçirildi. Bu beş parçalı bayrak arabanın yan kenarına dikildi. Çifteler doldurul-

du, horozlar çekildi, iki el silah atıldı. Şimdi davulla zurnanın gelmesini bekliyorduk. Nihayet o da sökün etti. Davulla zurnaya, ellerindeki gemici fenerleri, düğün sahipleri yol gösteriyorlardı. Çalgıcıların bahşişi olan beş liralık bayrağı küçük bir çocuğun eline verdik, köye doğru ilerlemeye başladık.

Bizi, her yanı toprak bir odaya aldılar. Odada bizden önce gelmiş olanlar da vardı. Ama saygı ettiler, baş köşeyi bize bıraktılar. Uzun uzun merhabalaştıktan sonra, biraz evvel kenara çekilmiş olan içi şarap dolu bakır bakraç yeniden meydana çıkarıldı. Ortada bir tek bardak dolaşıyor, sırası gelen o bardakla içiyordu. Bizim köylerde, bizim düğünlerde âdet hep böyleydi zaten.

Mihmanlar komşu köylerdendi. Karaçalı'dan, Sazlıdere'den, Mıncırıklı'dan falan. Bazılarını ben de tanırdım. Mesela Sazlıdere'den Ali Ağa, yetmişlik ihtiyar, bir aralık kalktı, on sekizindeki delikanlı gibi, karşılama oynadı. Bir ayak atışı vardı, övmelere seza. Bu işler davulla, zurnayla oluyordu hep. Pekâlâ şenlikli idi de. Ama birdenbire, nerden aklına esti bilmem, Şaban Kâhya düğün sahiplerinin adamlarına, "İnce çalgınız yok mu? diye sordu. Onlar da ilkin bir duraladılar, sonra, "Bakalım," diye cevap verdiler. Dışarı çıkıldı, tekrar gelindi, sağa sola haberler salındı, bir daha gidildi, bir daha gelindi... Ne olduğu anlaşılamıyordu. İnce çalgı köyün öbür başındaki bir evde miymiş, yoksa yol mu çamurmuş... anlaşılamadı. Hasılı bir aralık bir laf çıktı. İnce çalgıyı Kara Hüsnü bırakmıyormuş diye. Ama sonra hemen yalanladılar: "Yok canım, Kara Hüsnü ne diye bırakmasın!" Gene eğlentiye devam edildi.

Ortaya meze yerine bazlamayla peynir tatlısı geldi. Bakraçtaki şarap tazelendi. Bardak yeniden dolaşmaya başladı. İnce çalgı meselesi yeni yeni unutuluyordu, kapı açıldı, kapının dışında, omzunda bir çifte, boynunda beyaz bir atkı, ağzında bir cıgara, esmer, dev gibi bir adam göründü. "Selamünaleyküm!" dedi. Kara Hüsnü imiş. Hasan Gökbayrak birdenbire şaşırdı. "Hoş geldin be ahretlik," dedi, "buyursana!" Kara Hüsnü'ye yanıbaşımızda yer verdik. Buralarda böyle

adam gerçekten görmemiştim. Kalın, hafif kısık sesle, yavaş yavaş konuşuyordu. Sözlerini daha çok Muhtar Hasan'a söylüyor, en çok onun sözlerini dinliyordu. Tüfekle gelişinden, halinden tavrından, her şeyinden belliydi; bizim hazırlıklı geldiğimizin, bu karşılaşmada bir acayiplik olduğunun o da farkındaydı. Öyle ya, düğüne herkes tüfekle mi gelir? Üstelik burası onun kendi köyüydü. Bir aralık laf gene ince çalgıya döküldü galiba, Kara Hüsnü bizim Hasan'ı kolundan tuttu: "Gel benimle biraz," dedi. Kalktılar. Gümrükçü bana baktı, ben de ona. Gümrükçü de güçlü, kuvvetli bir adamdı ha. Üstelik severdi de Hasan'ı. Neyse uzatmayalım, çıktılar. Biz hiçbir şey olmamış gibi eğlencemize devam ettik. Ne Şaban Kâhya, ne Hüseyin Çavuş, ne Gümrükçü, ne ben, birbirimize hiçbir şey söylemiyorduk, ama ne saklayayım, aklım da gidenlerdeydi. Aradan beş dakika geçti, on dakika geçti, on beş dakika geçti, yarım saat geçti, dönmediler. Enikonu sinirlenmeye başlamıştım. Dayanamadım, sordum Gümrükçü'ye. "Bunlar saz aramaya mı gittiler?" dedim. Gümrükçü bana cevap vermedi. Düşünceli bir yüzle, etrafındakilere, "Nerede kaldı yahu bunlar?" dedi. Karşı köşeden hafif bir ses: "Gelirler," diye cevap verdi.

Çok geçmedi, kapı açıldı. Gelen Kara Hüsnü'ydü. Omzunda tüfek, geçti yerine oturdu. Hasan yoktu görünürde. Belli etmemeye çalışıyorduk ama sinirlerimizin iyiden iyiye bozulmaya başladığını da hissediyorduk. Gümrükçü ancak beş dakika dayanabildi, birdenbire ayağa kalktı, "Nerede Hasan, nerede Hasan be yahu!" diye bağırmaya başladı. Kimse cevap vermiyordu. Bazlamalar paralanıyor, peynir tatlısına uzanılıyor, bakraçtan bardağa şarap dolduruluyordu. Sonunda Hasan da geldi. Gelmesiyle Gümrükçü'nün yerinden kalkıp Hasan'ın boynuna atılması bir oldu. Onu sol yanağından öptü. Öteki misafirlerin hiçbir şey anlamadıkları bu dostluk gösterisini Kara Hüsnü gülümseyerek seyrediyordu. Oturdular. Konuşma gene eski tabii halini aldı.

Şafak söküyordu. Odanın tek penceresinden görünen gökyüzü bi-

raz evvel simsiyahken şimdi yeşille mavi arası bir renk almıştı. Hasan Gökbayrak av meraklısıydı. Bunu Kara Hüsnü de biliyordu zahir. Hasan'a dedi ki: "Benim kubaylar bitişik evde, senin de hazır çiften var, istersen birazdan birer ayran içer şöyle bir çıkarız. İsterlerse arkadaşlar da gelsin. Hem açılırız, hem de bir tavşan vururuz." Fikir hepimize parlak göründü.

Ortalık adamakıllı aydınlanmıştı. Tüfeklerimizi alıp dışarıya çıktık. Sinirli bir hava içinde uykusuz geçen bir geceden sonra tabiat bize ne kadar güzel göründü. Ilık bir bahar güneşi insanın içini ısıtıyordu. Kara Hüsnü köpekleri çıkardı. Yola düzüldük. Köyden biraz açıldıktan sonra yer yer çalılarla kaplı, girintili çıkıntılı bir sırta geldik. Araziyi bilenler hepimizi bir yere koydular. Benim ilerimde Gümrükçü, onun ilerisinde Hasan Gökbayrak, onun ilerisinde de Kara Hüsnü vardı. Köpekler salıverildi. Biraz bekledik. Üç beş dakika geçti geçmedi, köpeklerden hafif hafif sesler duyulmaya başladı. Seslerin artmasıyla hayvanların bir iz üzerinde olduklarını anladık. Ben yalnız Gümrükçü'yü görebiliyordum. Öbür arkadaşlar ya çalı arkasında, yahut da bir meylin öte tarafında kalıyorlardı. Köpeklerin sesleri yavaş yavaş uzaklaştı. Tepenin üst başından tekrar geri döndüler. Gözümü dere içindeki çalılığa dikmiş, bekliyordum. Birdenbire Kara Hüsnü'nün tarafından bir tüfek patladı. Arkasından bir tane daha. Köpekler gene uzaklaşmışlardı. Tüfeklerin havada çınlayan sesinden sonra onların gürültüsü duyulmadı bile. Ortalığı sanki bir ölüm sessizliği kaplamıştı. Biraz sonra Gümrükçü'nün sesini duydum. "Hasan!" diye bağırdı. Hasan'ın sesi meylin arkasından cevap verdi:

— Hop!

— Vurdun mu?

— Hayır.

Köpekler kâh yaklaşıyor, kâh uzaklaşıyorlardı. Gelgelelim av namına hiçbir şey çıkmıyordu. Sıkılmaya başlamıştım. Yorgunluk da kendini iyiden iyiye hissettiriyordu. Oturayım dedim. Güneş ne de

güzel ısıtıyordu. Sıcaklıktan gelme bir saadetin kemiklerime, iliklerime kadar işlediğini duyuyordum. Tüfeği sağ omzuma dayayıp sol dirseğimin üzerine yaslandım. Köpeklerin sesi büsbütün kesilmişti. Yavaş yavaş avdan da ümidi keser gibi oluyordum. Açık hava, gökyüzü, güneş, sıcaklık daha çok hoşuma gidiyordu. Güneş ısıttıkça ısıttı, ısıttıkça ısıttı. Uyumuşum.

Uyandığım vakit, başucumda dikili duran Hasan Gökbayrak'ı gördüm. İyice yükselmiş olan güneşin altında biraz da terlemiştim. Hasan: "Haydi, dedi, vakit öğle oldu. Kalk da köye erken dönelim."

Hepimiz uyumuşuz. İlkin Hasan uyanmış, sıra ile bütün arkadaşları uyandırmış. Acele ediyordu:

– Haydi, haydi! Al tüfeğini bakalım.

Seçilmiş Hikâyeler, Ekim 1947

Baharın Ettikleri

Bir yazı yazmak istiyordum. Kâğıdı kalemi aldım, taraçaya çıktım. Taraça dediğim, oturduğum otelin en üst katında. Hava da domuzuna güzel. Ilık bir mart güneşi, iliklerine kadar ısınıyor insan. Böyle havalar, kış sonlarında, çok kişileri mesut eder. Saadet nedir? Herkes saadeti tanımış mıdır bu dünyada? Bu meseleler üzerinde uzun uzun konuşmak mümkün. Kim bilir, belki o zaman ben de bu söylediğim sözden vazgeçerim. Ama zaman zaman ben de kendimi mesut sansam ne çıkar? Büyük saadetlerden hiçbir vakit nasibim olmayacağına göre bunlarla avunayım bari. Oturdum. Ne yazayım diye düşünmeye başladım. Acaba hikâye mi yazsam? Hikâyede konunun pek o kadar mühim olmadığını söyleyenler de çıktı. Ama ne olursa olsun, bir vaka lazım. O vakanın bir başı bir sonu olması lazım. Üstelik vaka da, alışılmış bıkılmış vakalardan olmamalı. Küçük burjuvanın hayatını anlatan, onun zaaflarını, onun adiliklerini dünyanın en büyük kahramanlıkları, en asil heyecanları gibi gösteren hikâyelerden illallah dedik artık. Bütün ıstıraplar aşktan doğuyor. Oysaki öte yandan milyonların, milyarların ıstırabı var. Ama ne yazık ki biz o insanı tanımıyoruz. Girmişiz küçük burjuvanın içine, yuvarlanıp gidiyoruz. Başka cemiyetlerin, başka sınıfların adamı olduğumuzu bile bile. Bizim dertlerimiz, içinde yaşadığımız adamların dertlerine benzemiyor. Ne parada gözümüz var, ne pulda. Geçenlerde bir kadın, "Benim için şiir," diyordu, "beyaz bir otomobildir." Biz, en küçük menfaatlerini bile korumaktan âciz zavallılar, nasıl onlarla bir oluruz. Biz, tanımadığımız o büyük sınıfın, o fakir sınıfın adamıyız. Ama tanımadığımız için de onlardan, onların hayatından bahsedemeyiz. Üstelik tehlikeli bir iş o. İnsana sol diyorlar, komü-

nist diyorlar. İyisi mi, bir yazar hep suya sabuna dokunmayan yazılar yazmalı. Ben de öyle yapacağım.

Gökyüzü mavi, masmaviydi. Güneş gittikçe ısıtıyordu. "Bir makale mi yazsam acaba?" diye düşündüm. Son zamanlarda zihnimi kurcalayan bir mesele var. *Réalisme* meselesi. *Réalisme*'i artık on dokuzuncu yüzyıldaki gibi anlamamalı.

Oturduğum taraça önümdeki apartmanların arka taraflarına bakıyordu. O apartmanların da taraçaları var. Gözüm karşı taraçaya ilişti. Bir kadın bir masanın başına oturmuş, başını önüne eğmiş, bir kolunu masaya dayamış, bir şey yapıyordu. Herhalde pirinç ayıklıyordu. Kendisi de hizmetçi olmalı dedim. Evet, evet, hizmetçi olmalı. Kılığı kıyafeti de hizmetçiye benziyor. Aman, sakın bunu hizmetçileri kötülemek için söyledim sanmayın. İş kıyafeti demek istiyorum; hepsi o kadar. Yoksa o burjuva hizmetçilerinin ne kadar kibar olduğunu bilirim. Çoğu zaman, efendilerine, hanımlarına taş çıkarırlar.

Kalktım dolaşmaya başladım. Bir aralık taraçanın ta kenarına kadar geldim. Aşağıdaki bahçede, duvarın üzerinde beş tane kedi bir başka kedinin etrafına dizilmişler, homurdanıp duruyorlar. Kuyrukları da durmadan oynuyor. Ortadaki dişi olacak, ötekiler erkek. Kediler baharı insanlardan evvel duyuyor demek. O sırada iki çocuk peyda oldu. Sırtlarında küfe vardı. Üzerlerindeki esvaplar saçak saçaktı. Bahçeye nereden girmişler. Mal sahibi bahçe kapısına giden yola kömür döktürmüş. Girip çıkanların iskarpinleri çamur olmasın diye herhalde. Oradan kömür toplamaya gelmiş olacaklar. Bilmiyor bu çocuklar dünyanın nizamını. Bir yanda bir sürü insan soğuktan kırılır durur, öte yandan üç beş kişi kunduralarının kirlenmemesi için kömürü yerlere döker. Böyledir bu iş. Değişmez. Dünyanın her tarafında böyle.

Karşı taraçadaki kadının ne kedilerden haberi vardı, ne de küfeci çocuklardan. O, durmadan pirinç ayıklıyordu. Belki de uzuvlarının o ılık bahar güneşi altında hazdan gevşediğini, vücudunun bazı kısımlarının tatlı tatlı terlediğini duyuyordu. Neler düşünüyordu, kim bi-

lir? Bir aralık kalktı, pirinci masanın üstüne bırakıp içeriye gitti. Gençti de. Entarisine sığmayan azgın bir vücudu vardı. Baharı o da duyuyordu muhakkak. Vallahi, korkunç şey bu bahar?

Bir yazı yazmak lazım. Gelelim *Réalisme* bahsine. *Réalisme*'i artık başka türlü anlamalı. Bir eser, içine dünyanın en çirkin realitelerini doldurmakla *réaliste* olmaz. Sefaletleri, ıstırapları, sınıf tezatlarını en keskin hatlarıyla canlandırmak isteyen çok kere mübalağaya düşer. Dünyayı hep kara gözlükle görmek, pertavsızı sadece pisliklerin üzerinde dolaştırmak bence *romantisme*'in ta kendisidir. Yirminci yüzyıl adamınınsa *romantique* olmaya hakkı yok artık. Cemiyete faydalı olabilmek, insanları, söylediklerimize inandırmakla mümkün. *Réaliste* yazarla *romantique* yazarı konu bakımından da ayıramayız. Çünkü yeryüzünde *réaliste* olay yahut *romantique* olay diye bir şey yoktur. Bir yazarın edebi hüviyetini sadece işçiliği tayin eder.

Karşıki kadın taraçaya tekrar çıktı. Elinde bir tas vardı. Geldi, pirinci tasın içine boşalttı. Sonra da elini tasa sokup karıştırmaya başladı. Galiba yıkıyordu. Aşağıdaki kedilerle küfeci çocuklardan hâlâ haberi yoktu. Küfeci çocuklar için biraz evvel, “Bunlar dünyanın nizamını bilmiyorlar,” dedim. Yanlış! Onlar dünyanın nizamını çok iyi biliyorlar. Nedir dünyanın nizamı? Ağahan söylemiş ya! “Zenginler olmasaydı,” demiş, “fakirlerin hali daha kötü olurdu.” Doğru! Bu çocuklar bunu ta doğuştan biliyorlar. Fakirlerin daima zenginlere borçlu olduğunu biliyorlar. Bunların aklından, “Fakirler olmasaydı zenginlerin hali ne olurdu?” diye bir düşünce geçmiş midir acaba? Ne münasebet!

Taraçanın kenarına tekrar geldim. Tekrar aşağıya baktım. Kediler azalmıştı. Bir tanesi, ağzıyla dişi kedinin ensesini yakalamıştı. Bırakmıyordu. Öte yanda çocuklar hâlâ kömür toplamakla meşguldüler. Birdenbire evin içinden kara bir köpek çıktı. Çocuklara doğru havlamaya başladı. Kömürleri almasınlar diye değil. Çünkü köpek ayaklarının çamur olup olmayacağını düşünmez. O sadece çocukla-

rın kılığına kıyafetine bağırıyordu. Kibarların köpekleri böyledir. Kılıksız insanlardan hoşlanmazlar. Tıpkı sahipleri gibi.

Çocuklar ilkin ürktüler. Ama pek de aldırış etmediler. Ben merakla bakıyordum. Ne olacak, kaçacaklar mı diye.

O sırada karşı taraçadaki kadın, elinde pirinç tası olduğu halde taraçanın kenarına geldi. Bir elini pirinçler dökülmesin diye tasın kenarına getirip tasın içindeki suyu bahçeye boca etti. Altıncı kattan dökülen su bahçeye, tam çocuklarla köpeğin arasına, bir şimşek gürültüsü çıkararak düştü. Ne çocuklar, ne köpek, ne kediler, hiçbiri böyle bir şey beklemiyorlardı. Ne olduğunu anlayamadan, çil yavrusu gibi dağıldılar.

Böyle bir vaka gerçekten olabilirdi, değil mi? Öyle ya, olur olur! Niçin olmasın? Olmadı halbuki. Hepsini kendim uydurdum.

Seçilmiş Hikâyeler, 1948

Öğleden Sonra

Sıcak bir kış günü. Vakit öğleden sonra idi. Bütün yazı, belki de birkaç yazı karada geçirmekten boyalarıyla macunlarını atmış, aralıkları açılmış bir alamanada dört kişi rakı içiyorduk. Biri ben, biri Hamza, biri Musa Kaptan, biri de... adını hatırlayamıyorum, tuhaf bir adı vardı. En tatlı konuşanı da o idi içimizde. Daha doğrusu, konuşmuyordu da sadece gülüyordu. "Bir şişe de benden olsun," dediğim vakit, "Yoo! dedi, senin paran Üsküdar'da geçmez. Üstelik bugüne bugün, sen bizim misafirimizsin."

Karşıda pırıl pırıl parlayan Beşiktaş sırtları. O sırtlarla aramızda masmavi bir boğaz parçası vardı. Önceleri suların, Şemsipaşa'ya doğru, bir çağlayan gürültüsüyle aktığı duyuluyordu. Üçüncü beşinci kadehten sonra bir şey duyulmamaya başladı. Yalnız insan, gözü şöyle bir kıyıdaki çakıllara, durmadan o çakılları yalayan küçük dalgalara iliştiği vakit, bir şeyler duyar gibi oluyordu. Zaman zaman da açıktan bir vapur geçiyor, birdenbire deliren deniz, kıyıdaki felekleri allak bullak ediyordu. Feleklerin üzerine renk renk kayıklar, allı, mavili, sarılı peleng-i derya'lar, ceylan-ı bahriler dizilmişti.

Bizim alamanaya bitişik bir balıkçı dükkânı vardı. Dükkân nasıl alamanaya bitişik olur diyeceksiniz. Doğru. Ama benim dükkân dediğim de, zaten, dört tane şeker sandığından meydana getirilmiş bir tezgâhtı. İçinde bir ocak, ocağın üstünde bir tava, tavada tekerlek tekerlek torikler, sandığın bir kenarında tuz kâsesi, zeytinyağı şişesi, turfanda domatesle ince biber, sekiz on tane tabak. İşte, hepsi bu kadar.

Ocağın başında bir adam habire balık kızartıyordu. Kolunun altına yarım ekmeği kıstıran soluğu burada alıyor, bir kenardan arkalık-

sız bir hasır iskemleyi çekiyor, ocak başındaki adama bir torik söylüyor, karnını güzelce doyurduktan sonra çekip gidiyor, yerine başkası geliyordu. Gelip gidenlerin çoğu balıkçı, kayıkçı gibi kimselerdi. Bu portatif dükkân onların lokantasıydı zahir.

Lokanta sahibinin bir de yardımcısı vardı: Kambur bir kız. Sonradan, bu kızın, balıkçının kendi kızı olduğunu öğrendim. Güler yüzlü bir kızdı. Kapalı Çarşı zevkine göre, alafranga sayılabilecek bir entari giymişti. Gelen müşterilerine kızarmış balıklarını veriyor, kalkan müşterilerin tabaklarını topluyor, galiba ara sıra da, kirli kapları bir kenara götürüp bulaşık yıkıyordu. Görünürde ondan başka kadın yoktu. O kadar erkeğin arasında o küfürlü, o sırasına göre açık konuşmalar arasında bu kadar tabii kalabilen bir genç kadın bizim gibi insanların çok hoşuna gidiyor. O tabii hali içinde, bir metreyi pek az aşan boyunu, kalkık omuzlarına gömülü duran başını da tabii görmeye başladım. Bir aralık, “Acaba içkiden midir?” diye de düşünmedim değil. Gerçi insan sarhoş oldu mu, haliyle sarhoşluğu arasında bir bağ olup olmadığını kestiremez. Ama ben, bu kambur kızı gerçekten beğendiğime inanıyordum. Kimi adamlar derler ki: “Aşk, insanı güzelleştirir”miş. Orasını bilmem; ama iş güzelleştiriyor. Bu sözün doğruluğunu, bu kambur kızda, elle tutulur bir gerçek halinde buldum. Kim bilir, belki çalışmasaydı, bu kız gene güzel olurdu. Dikkat ettim; süzgün bir yüzü, güzel kirpikleri, nemli, şeffaf dudakları vardı.

Musa Kaptan bir şeyler anlatıyordu. Kahve fincanlarımıza yeniden rakı doldurup devam etti. Bir gaz gemisiyle Novorosisk limanına gittikleri zaman nasıl balalayka dinlemiş, Köstence’deki Niko Bar’da bir karı nasıl yanağını ısırmış, Kazablanka’da Fellahlara nasıl Türk tütünü dağıtmıştı.

Beşiktaş sırtları pırıl pırıl, aradaki boğaz parçası masmaviydi. Akıntıyı sökeceğim diye yan yan ilerlemeye çalışan ufacık bir şirket vapurunun ardından bir araba vapuru görünüyor, araba vapurunun ardından, gürültüsüyle ortalığı birbirine katan bir taka geçiyordu.

Feleklerin kenarına bir balıkçı kayığı yanaştı. İçinden biri bizim tarafa doğru: “Reis!” diye bağırdı. Bizim dördüncü, o hani adını hatırlayamadığım, kayıktan yana döndü. “Hop!” diye cevap verdi. Sonra tekrar kayıktaki konuştu: “Birkaç tane barbunya var, alıver şunları.” Dördüncü, kambur kıza döndü:

– Ayşe, dedi, alıversene şunları Salih Ağadan.

Adı Ayşe’ymiş demek. Ayşe, feleklere basa basa kayığın yanına kadar gitti. Salih Ağa ona bir çavalye uzattı. Ayşe çavalyeyi aldı, geri dönüyordu; feleğin biri yosunlu muymuş neymiş, ayağı kaydı; dizkapağına kadar suyun içine girdi. Kızcağız elindeki dolu çavalyeyi dökmemek için, ne yapacağını bilemedi. Ama dökmedi de. “Kız ne oldun?” dediler. “Ayağım kaydı,” dedi. Çıktı. Bacağından deniz suyuyla karışık kan akıyordu. Feleğin kenarı sıyırmış olacaktı. Çavalyeyi bıraktı; sıyrılan yeri yıkamak için tekrar deniz kenarına gitti. Çavalyenin içindeki balıklar hâlâ oynaşıyorlardı. Barbunyaların arasında çinekoplar; sarıkanatlar da vardı. Dördüncü:

– Bay, dedi, bu balıkları başka yerde bulamazsın. Şu Kızkulesi var ya; İstanbul balığı orayı geçti mi, çekiver kuyruğunu. İstanbul’dan başka yerde balık olmaz. Karadeniz’de hamsi, İzmir’de çipura, Gelibolu’da sardalya, işte o kadar. Balık, balık İstanbul’da. O da Boğazda.

Sonra Ayşe’nin babasına döndü:

– Haydi, ağam, şunları bize diri diri kızartıver.

Balıklar diri diri kızartılmaya başlandı; söz de balığa döküldü. Tezgâhın yanı başında, bir hasır iskemlede karnını doyurmaya çalışan bir müşteri söze karıştı, dedi ki:

– Ne yaparsın, et yiyemiyoruz; fukaranın eti de balık. Bereket versin balığa. Balık da olmasa şu memlekette, vallahi bilmem ama, köpekler güler halimize. Hani demek isterim ki, ne hükümet var başımızda, ne belediye. Dinim hakkı için kendimi düşünmüyorum. Memurlara acıyorum namussuzum. Onların hali bizden daha kötü. Hiç olmazsa ben, gördüğüm işi, geçineceğim paraya göre satarım.

Şeker mi pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Ekmek mi pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Kömür mü pahaya çıktı, balık da pahaya çıktı. Oysaki onlar öyle mi? İki yüz kâğıtla hallihamur olacağız diye didinmekten imanları gevriyor zavallıların. Kabahat kimde? Baştakilerde elbet. Ne diyeyim, Allahlarından bulsunlar, demekten gayrı bir şey gelmiyor ki elimden.

Dinleyenlerin hepsi "doğru" diyeceklerdi. Demelerine kalmadan önledim. "Bırakın canım," dedim, "bunlar büyük işler. Nemize lazım bizim hükümetin işi. Pekâlâ geçinip gidiyoruz işte. Bu dünyada açlıktan kim ölmüş ki biz öleceğiz?" Sonra, bahsi değiştirmiş olmak için Musa Kaptana sordum:

– Musa Kaptan, dedim, şu balıkçının kızı ne güzel kız, değil mi?

– Hangisi?

– Canım, şu kambur kız işte.

– Ha! Güzeldir.

Sonra birden toparlandı:

– Ama biz, aramızda çalışan kadınlara kötü gözle bakmayız.

– Canım, dedim, kötü gözle bakmayız elbet. Kötü gözle bakan mı var ki? Allah Allah, sen de amma adamsın yahu! Güzel dedim; hepsi o kadar.

– Ha! Güzeldir.

Bu "kötü göz" lafı beni düşündürmeye başladı. Öyle ya, ben bu kambur kızdan hoşlanmışsam, onu sevmişsem neden ona kötü gözle bakmış olayım? Büsbütün tersine, iyi gözle bakmışım ki sevmişim. "Sevme" sözü de geniş bir söz. İnsan bir yemeği seviyor, bir rengi seviyor, bir kadını seviyor. Hele kadını sevmenin türlü bin çeşidi var. Onu da, kendimizi de, sadece hayvan olarak gördüğümüz zaman, belki kötü gözle bakmış sayılabiliriz. Ama, ben, Ayşe'yi hiçbir zaman öyle görmedim ki! Üstelik, bu fikrin de su götürür tarafları yok mu? En iyisi, hayvanlığımız insanlığımızın içinde olmalı; insanlığımızla birlikte olmalı. Şurada, rakı şişesinin başında, saatlerce oturuyoruz. İnsanın bu saatler içinde türlü türlü ihtiyaçları oluyor.

Sıkışıyor mesela. Sıkışanlar kalkıp deniz kenarındaki duvar dibine kadar gidiyor; işlerini rahat rahat gördükten sonra tekrar yerlerine dönüyorlar. Kambur kız da orada. Bu insanlar insanlıklarıyla hayvanlıklarını iyi bağdaştırmışlar. Kendi sınıflarından hiç kimse bu hali yadırgamıyor. Onların dünyası bu. Kendi dünyalarının içindeler. Bütün rahatsızlıklar, insanların kendi dünyalarının dışında kalmalarından geliyor. Biz, kendi çevremizdeki kadınların arasında, işemek şöyle dursun, bunun lafını bile edemeyiz.

Güneş, karşı sırtların üzerinde yavaş yavaş alçalıyordu. Denizdeki pırıltılar gittikçe daha fazla kıvılcımlanıyor, adamın gözünü alıyordu. Gökyüzünün mavisi daha bir tatlılaştı. Karşı kıyıda, Hayrettin İskelesi'nin önünde duran mavnalar yavaş yavaş dağılmaya başladılar. Bir şirket vapuru geliyor, bir araba vapuru gidiyor, bir şilep boğazdan aşağıya doğru iniyor, bir taka yukarıya doğru çıkıyordu. Her şeyi güzel görüyordum. Sarhoşluktan mı acaba?

Kendisine karşı bir yakınlık duyduğumu galiba kızcağız da anladı. Sık sık bana bakıyordu. Bu bakışın başka bakışlara benzemediğini sezecek kadar da macera geçmiş başımdan. Ne düşünüyordu acaba benim için? Eminim ki beni kendinden üstün buluyordu. İhtimal geçinme imkânlarımın kılığımla, kıyafetimle uygun olduğunu sanıyordu. Ah, biz küçük burjuvalar, ne sahte, ne yaldızdan ibaret insanlarız. Her şeyimiz yalan. En küçük yalanı, düpedüz yalan söylediğimiz zaman söyleriz. Ya söylemediklerimiz? Korkunç. Kim bilir, belki de diyordu ki içinden: "Ben kamburum, o değil." Ama ne malum benim de, iki gün sonra, bir kazadan iki kolumu, yahut iki bacağımı birden kaybetmiş olarak çıkmayacağım? Üstelik ben o zaman hayata, bunun kadar da uyamayacağım. Birdenbire aklıma ne geldi, biliyor musunuz? "Acaba," dedim, "ben bu kızla evlensem çocuklarımız da kambur mu olur?" Fizyolojideki veraset kanunlarını pek bilmiyorum; ama, olur olur. Olursa ne olur? Ah, ben Ayşe'ye gerçekten tutuldum galiba.

Sonunda karşı sırtların ardında güneş battı. Keşke batmasaydı; ne

güzel bir gündü!

Yaprak, 15.4.1949

İşsizlik

İşsizlik kötü şey vesselam. İşsizliğin kötü olduğunu da yalnız aç kaldığım zamanlar düşünüyorum. Can sıkıntısından bunaldığım sıralarda da düşünsem ya. Olmuyor. Bu bahçeye de hep böyle zamanlarımda gelirim. Neden acaba? Etraftakilerin de çoğu işsiz.

Bu bahçe sadece kaderleri bu yolda ortak olanları mı çekiyor dersiniz. Olabilir. Vakit öğleyi geçiyor. Açlıktan bahsettim ama pek de aç değilim. Bununla beraber, neden bilmem, etraftakilerden utanıyorum. Herkesin yemeğe gittiği bir saatte benim, parasız pulsuz buralarda dolaşmam bir suçmuş gibi geliyor bana. Boş sıralardan birine oturdum; düşünmeye başladım. Bereket versin cıgaram var. O da olmasa felaket.

Bilmem ne dağındaki petrol arama kampında bir iş teklif etmişlerdi. Gitseydim kötü mü olurdu sanki. Enayilik işte, parayla pulla değil ki! Bir odam olurdu hiç olmazsa, ev kirası düşünmezdim. Yemek parası düşünmezdim. Sabahları acı kahvemi içebilir, öğle akşam yemeklerini kampın tabldotundan yiyebilirdim. Tabldotu düşünür düşünmez karnım guruldamaya başladı. Demek acıkmışım. Şu yemek denilen şey de tuhaf bir şey. İnsanlar neler icat etmişler! Düpedüz ot yemek, yahut çiğ çiğ et yemek dururken neler çıkarmışlar ortaya! Balığı denizden tutacaksın. Başka çeşidi olursa olmaz, levrek olacak. Ateşi yakacaksın, suyu kaynatacaksın, levreği içine atacaksın, haşlandıktan sonra çıkaracaksın, bir tabağa koyacaksın, soğutacaksın, başka bir kabın içine tavuktan çıkan yumurtayı kıracaksın, başlayacaksın çalkalamaya, yumurta hep aynı tarafa doğru çalkalanacak, bir yandan ince ince zeytinyağı dökeceksin, zeytinyağı iplik gibi dökülecek. Zeytinyağının da hikâyesi ayrı: Zeytini daldan kopara-

caksın, ezeceksin, yağını alacaksın. Mutlaka zeytin olacak. Fındık olsa olmaz, susam olsa olmaz, pamuk olsa olmaz, zeytin. Zeytinyağı iplik gibi dökülecek. Yumurtayla zeytinyağı koyulaştı mı biraz, limon damlatacaksın. Onun da kararı var. Fazla damlatırsan kesiliverir. Yumurtayla zeytinyağı kıvamını bulunca bir kaşıkla onu soğumuş levreğin üstüne gezdireceksin. Oldu mu sana mayonezli levrek? Kim bilir belki de olmadı. Olmazsa olmasın, ahçı değilim ya!

Mayonezli levreğin de ne hoş bir kokusu vardır! Acı cevize benzer. Lezzetle kokunun birbirine benzediğini de ilk defa düşünüyorum. Hem, birader, nene lazım senin mayonezli levrek? Ona düşüneceğine ekmek düşünsene! Oh, canım ekmek! Sıcak ekmek! Taze ekmek! Yeni çıkarken ne güzel kokar fırınların önü! Fırından yeni çıkmış ekmek ne güzel yakar insanın elini!

Evet, petrol kampına gitmeliydim. Gerçi şehirden, tanıdıklardan uzak kalacaktım. Ama ne çıkar? Orada da ahbaplar bulamaz mıydım? Bir petrol kampında ne gibi ahbaplar bulunabilir, şimdi de onu düşünüyorum. Mesela Amerikalı bir mühendis bulunabilir. Mesela Teksaslıdır. Macera dolu bir hayatı vardır. Petrol işi macera işidir. Nereden ne çıkacağını kimse bilmez. Jeoloji kaidelerine göre bir yerde petrol damarına rastlamak gerekir; araştırmalara girişilir; yıllarca uğraşılır, bir şey çıkmaz, petrol, yüzyıllarca evvel, oradan kaçmış, başka yere gitmiştir. Buna karşılık, hiç umulmadık bir yerden de günün birinde petrol çıkıverir. İnsan bütün ömrünü bir hayal peşinde tüketebilir; yahut bir anda zengin olabilir. Petrol, büyük bir at yarışıdır. Macera işidir, kumar işidir. Hayatı macerayla dolu Teksaslı da bir kumarbazdır. İhtimal içki de içer. İhtimal güzel bir karısı vardır. İçki ile kumara fazla düşkün insanların karıları biraz uçarı olur. İhtimal... Neyse, geçelim bunları. Ağzı içki kokan, tütün kokan, günün birinde bir kumar masasından milyonlar vurarak kalkacak bir erkeğin de, bir kadın için çekici tarafı yok mu? Ama Teksaslı kimden vuracak milyonu? Bizden mi? Kondu öyleyse yağlı kuyruğa. "Ulan, a kerata! Kumar düşüneceğine karnını doyur," dese haksız

mı?

Bir kundura boyacısı geldi, gözü ayakkaplarımda, “Boyayalım, beyim!” dedi. “Eşşoğlu eşek! Ben şimdi boya mı düşünüyorum? Çek bakalım arabanı şuradan,” diyecektim; diyemedim. Kibarlığım bırakmadı. “Hayır, kardeşim, istemez,” diye tatlıya bağladım.

İhtimal başka ahbaplar da bulurdum petrol kampında. Mesela, yaşlı bir muhasebeci. Biraz alaturka, biraz ehlikeyif, hayvan meraklısı bir adam. Mesela kedi besler. Kedisinin bir adı vardır. Mesela Pamuk. Ya kendi adı? Kendi adı Ethem Bey olmalı. Ethem Beyin aksine pek alafranga bir de genç bulunmalı kampta. Mevkii şef olmalı. İngilizce bilmeli. Ethem Beye inat, Erdoğan köpek beslemeli. Erdoğan da kim? Ha! Erdoğan da işte o gencin adı. Köpeğinin de bir adı olmalı. Ne olmalı? Ethem Beye inat, alafranga bir isim. Mesela Robinson. Gerçi petrol kampından deniz görünmez. Ama ne çıkar, köpeğin adı Robinson olsun.

Erdoğan biraz şiirle uğraşmalı. Yazmamalı da, konuşmalı. Ara sıra mısralar okumalı. Ne iyi olurdu! Onunla hep şiirden söz açardık. O, ihtimal, giyimi kuşamıyla modern bir genç olmasına rağmen, kafasıyla bir hayli eski olacaktı. Mesela şair olarak Haşim’i severdi. Hatta Haşim’i sevmeyi bir ilerilik bile sayabilirdi. Bense Nâzım Hikmet’i severim; bir türlü anlaşamazdık. O bana “şiirle maddenin bağdaşamayacağını, şiirin, görünmez parmakların içimizdeki tellerden çıkardığı ilahi nağmeler olduğunu” söylerdi. Zavallı ben, bu sözlerle ne demek istediğini sormaya bile cesaret edemezdim. Onun inancını sarsmaya gücüm yetmezdi ki! Ama ne olursa olsun, bütün softalar gibi, bu delikanlının da sevimli tarafları olabilirdi. Kendisini öğrendiklerinden geçirmeye gücüm yetmeyeceğini bildiğim halde onunla şiir tartışmalarına tutulmaktan da kendimi alamazdım. Benim şair Orhan Veli olduğumu da herhalde öğrenmemeliydi. Gözünden fena düşerdim yoksa. Hatta aleyhimde atıp tuttuğunu bile duysam kendimi tanıtmamalıydım. Varsın o rahat konuşsun. Desin ki: “Orhan Veli mi? Onlar da mı şair? Bırak şu bopstilleri Allah aşkına!

Bu türlü maskaralıklar Avrupa'da çoktan geçti. Yazsalar ya vezinli, kafiyeli doğru dürüst şiir. Yazsalar ya! Sıkı mı? Yazamayınca ne yapacaklar? Tabii böyle bin bir şaklabanlıkla nazar-ı dikkati celbetmeye çalışacaklar. Kolay iş bunlar, kardeşim, kolay iş. Halbuki sanat o kadar kolay değil." Varsın söylesin Erdoğan. Söylesin. Boşaltsın içini. Tutup ona şiir nazariyeleri döktürecek değilim ya! Hem ne işe yarar zaten? Karşı gelebilir miyim peşin hükümlere?

Önümden, temiz pak giyinmiş bir kızla, kılpıranga kızıl çengi bir delikanlı geçiyor. Ellerinde küçük bir kesekâğıdı var. Şamfıstığı yiyorlar! Ekmek yiyin be, ekmek! Şamfıstığının sırası mı şimdi?

Odamız, yaz günleri, çinkodan damın altında yanar durur. Havada bir petrol kokusu vardır. Akşam üzerleri, kulelerde çalışan işçilerin gündeliklerini dağıtırım. Gün battıktan sonra ortalık biraz serinler. Külrengi dağlara karşı düşüncelere dalmak hoş olabilir. Geceleri portatif karyolamda huzur içinde yatarım. Sabahları Şehmuz'un beyaz dişli kızı Meryemke süt getirir. Kirli çamaşırlar varsa alıp yıkamaya götürür. Aylarca kadınsız yaşamışızdır. Meryemke'nin göğsüne, kalçalarına baktıkça aklımdan kötü kötü şeyler geçer. Ama tutarım kendimi. Tutarım, elimden bir kaza çıkmasın diye.

Ara sıra vilayet merkezinden kamyon gelir. Kamyoncuya mektup sorarız; "Yok!" der. "İyi su geldi mi?" deriz; "Gelmedi!" der. İshal oluruz. İlaç ısmarlarız. İlaç gelinceye kadar iyileşemeyiz. Apteshaneler bir hayli uzaktadır. Veca ansızın bastırır. Koşup apteshaneye gitmek bir meseledir. Onun için odalarda oturak bulundururuz. Ben Erdoğan'la aynı odada yatarım. Akşamları ya kâğıt oynarız, ya şiirden bahsederiz. O yine Haşim'i tutturur. Ben kabul etmek istemem; o kızar. "Haşim, Haşim!" derken birdenbire karnı ağrımaya başlar. Oturduğu yerden "oturak" diye bağırarak dar atar kendini. Telaştan yüzü mosmor kesilmiştir. Karyolanın altından oturağı çeker; oturur üstüne. Yüzüne hemen bir sükûnet gelir. Rahatlar. Biraz evvelki karın ağrısını bir anda unutur. Gözleri, uzak bir noktada, dalgın, düşünür. Sonra bana döner; bütün fikirlerini özetleyen bir mısra mırılda-

nır:

Melâli anlamayan nesle âşina değiliz.[1]

Oturduğum sıradan kalktım. Bahçe biraz daha kalabalıklaşmıştı. Başkalarının oturduğu sıraların önünden geçerek kapıya doğru yürüdüm. Herkes başka bir şey konuşuyor. Her önünden geçtiğim insanın söylediklerine kulak misafiri oluyorum. Söylenenlerin pek azını duyabiliyorum. Biri şey diyor: "...Ben," diyor, "malımı bilirim. Onun yiyeceği halt..." Geçiyorum. Yaklaştığım sıradan başka kelimeler duyuyorum: "...tayin emri imzadan çıkıncaya kadar biçare..." Geçiyorum. Her geçtiğim sıradan kulağımda birkaç kelime kalıyor. Bir filmi orta yerinden ve gözlerim kapalı seyreder gibiyim: "...Sultan Hamit devri daha iyi imiş..." "...ceketi tersyüz ettirmeden önce bizim biradere..." "...kadar döviz getirir. Vakıa hariciyede..." "...ikinci penaltı haksızdı ama..." "...burada da sivil memurlar ürkütmeden sayılmıyor..." "...yemek üstüne hazmettirir..."

Burnuma esaslı bir et kokusu geldi. Hayal filan değil, sahici kokuydu. Bir yerde köfte filan kızartılıyordu herhalde. Birden, sesleri duymaz oldum. Sağa sola bakınmaya başladım. Bu kokunun bir de dumanı olacaktı elbet.

Yaprak, 1.6.1949

1 Ahmet Haşim'in "O Belde" adlı şiirinin bir dizesi.

Şairane bir yazı:

Denize Doğru

Bir yıl deniz görmesem bir hoş olurum. Hele bir de bahar gelmez mi, buram buram yosun kokuları tütmeye başlar burnumda. Bu kokuyu ilk olarak bir kara şehrinde, bir bahar sabahı, okula giderken duymuşumdur. Bana daha küçüklük zamanlarımı hatırlatan bu kokuda birtakım somut hayaller de vardır. Bir Boğaziçi köyü, kolumda gene mektep çantam, sisli yahut güneşli bir sabah, bütün bir kışı kıyıda geçirmiş dalyan direkleri...

İşte bu koku, oradan, o dalyan direklerinin üstündeki yosunlardan gelen kokudur. Ama nasıl farketmemişim çocukluğumda o kokuyu? Farketmemişim de, neden sonra, bir kara şehrinde duymuşum. Nasıl olmuş bu iş?

Bir kara şehrinde, bir bahar sabahı, okula giderken duyduğum o koku sonra sonra, ne çeşitli hayallerle zenginleşti! Denizden uzak kaldıkça neler hatırlamadım denize ait! Hepsini de sevdim, hepsini de hasretle hatırladım. Hangisi kötü bu hatıraların? Güneşin, sulardan tavana vurup tavanda mekik dokuyan pırıltıları mı? Göz alan bir gün ışığında, sıram sıram bir takanın peşine takılıp gırgıra çıkan allı yeşilli alamanalar mı? Dalyan reisi “Şıra!” diye bağırdığı zaman şevkle ağlara sarılan tayfalar mı? Bir orkinos vurgunundan sonra, kıyıda, kan içinde kalmış denizi seyreden çocukların bayramı mı? Gemilerin, bembeyaz sabahları seslendiren sis düdükleriyle çan sesleri mi? Kayıkhanelerin içinde uğuldayan dalgalar mı? Deniz üstündeki odalarda, lodosun sabahlara kadar dinmeyen uğultusu mu? Bir oltanın iğnesinde çırpınan bir balığın gittikçe beyazlaşarak suyun yüzüne doğru gelişi mi? Karanlık gecelerde ağlarını birbirinin üstü-

ne atmamak için haykırışan kılıççıların sesi mi? Çavalyelerin, çamçakların üzerinde kurumuş balık pulları, feleklerde kurumuş deniz tuzları mı? Sabahın alacakaranlığında, ilk vapurların etrafında ölü bir tabiat gibi duran lüferciler mi? Kendini anafora kaptırmış, kıyı kıyı giden saman çöpleri, karpuz kabukları mı? Suyun içinde beyaz beyaz açılıp kapanan, avuç içinde bir anda dağılıveren denizanaları mı?.. Saymakla bitmiyor ki!

* * *

Buraya da öyle bir kara şehrinden, denize en aşağı iki yıl hasret kaldıktan sonra geldim. Bir taşla iki kuş vuracağım. Hem bir iş bulacak, çalışacağım; hem de deniz kenarında olacağım. Gelgelelim, daha ikisi de olmadı. İş, yol çavuşluğu işi. Bu yol müteahhidinin yanında kâtiplik gibi bir şey. Ne yapacağımı da doğru dürüst bilmiyorum ama, galiba, işçilerin çalışmalarına bakacak, gündeliklerini yahut haftalıklarını dağıtacak, müteahhidin bu bölgedeki hesaplarını tutacağım. Günde beş lira para verecekler; fena para değil. Yine işler aksi gitmese. Gitmeye başladı da onun için söylüyorum bunu. Müteahhit, benim gelişimden bir gün evvel bilmem nereye gitmiş; bir hafta sonra dönecekmiş. "Gelirse beklesin," demiş. Bana bir çadır verdiler; o çadırda yatıp kalkıyorum.

Sözde deniz kenarında olacaktık. O da olmadı. Gerçi, bulunduğum yer denizi görmüyor değil; görüyor görmesine, ama en aşağı bir, bir buçuk saatlik bir yerden. Önümüz dümdüz ova. Denizle bir gibi. Ondan sonra da alabildiğine deniz. Denize de pek benzemiyor, kurşun bir levhaya benziyor.

Buraya geleli üç gün oldu. Ama şöyle bir kıyıya gidip o yosun kokusunu koklayamadım. Şöyle bir eğilip elimi suya değdiremedim. O eski hasret hep içimde.

Beş lira için fena para değil dedim. Dedim ya, nedir beş lira şu zamanda? Şehirde olsam nasıl geçinirim bu parayla? Ev kirası mı veri-

rim, üstümü başımı mı yaparım, karnımı mı doyururum, tramvaya otobüse mi binerim, kitap mecmua falan mı alırım, tiyatroya sinemaya mı giderim, hısım akrabam varsa onlara yardım mı ederim, evli barklıysam çoluğuma çocuğuma mı bakarım. Aklı durur vallahi insanın. Günde beş lira! Ecirlikten başka bir şey değil. Hoş o ecirliği de hak edemedik ya daha. Ya gelse de müteahhit, “Ben başkasını buldum, kusura bakma; sen dön geldiğin yere!” deyiverse ne yaparım?

Hem, ne diye ukalalık ediyorum? Biz bu dünyaya ecir gelmişiz, ecir gideceğiz. Ben de müteahhit olacak değilim ya! Ne hakkım var: “Ben neden beş lira kazanayım da o beş yüz lira kazansın,” demeye. Ben işsizim, o müteahhit. Ben fakir bir aileden gelmişim, o zengin bir aileden. Ama benim okumuşluğum varmış da onun yokmuş; kimin umurunda? O, işini biliyor, ben bilmiyorum. Mademki biliyor, yaşamak da onun hakkı. Ben köylü cıgarası içemem; o isterse, viski içer; ben kahveye gidemem, o bara gider; ben tramvaya binemem, o otomobile biner; hakkı değil mi?

Denizi, hep çadırımın kapısından görüyorum. Mihnete alışmış insan, zaman zaman, her şeye boş vermesini de biliyor. Bir aralık dedim ki kendi kendime: “Adaam, sen de! Çekiver kuyruğunu. Gelmezse gelmez. İster çalıştırır, ister çalıştırmaz.” Yürüyüverdim denize doğru. Yürüyüverdim diyorum ya, dünyanın yolu! Öyle ha deyince yürünmüyor. Yolda çalışan, taş kıran işçilerin çekiç sesleri neden sonra kayboldu. Serildi mi önüme dümdüz bir ova! Git git bitmiyor. Ha vardım, ha varacağım, diyorum; bir de bakıyorum, deniz hep o uzaklıkta. Etrafta ne insan, ne de cin; koskoca ovada bir başımayım. Bir aralık, sağımda solumda, acayip otlar, sazlar, kamışlar belirmeye başladı. Bitki denilen şeyin hiç de böylesini görmemişim o güne kadar; içime bir korku düştü. Önüme bakıyorum, kimse yok; ardıma bakıyorum, kimse yok. Ne bomboş bir dünya; aklıma birdenbire Beyoğlu Caddesi geldi. Nasıl da tıklım tıklımdır! İnsanlar birbirine çarpa çarpa yürürler. Kimi omuz vurur, kimi birinin ayağına basar, kimi

duvar dibinde bir kadını sıkıştırır. Öyle caddelerde, acele bir de işim oldu mu, ne kadar güç ilerlerim! Ben koşmak isterim, önümdeki adam ya sevgilisiyle konuşmaktadır, ya bir dükkânın camekânını seyretmektedir. Yanından sıyrılayım derken istemeye istemeye bir tarafına çarparım. Olmaz mı böyle şey? Olur, olur; adam kızar; dönüp bana:

– Kör müsün? der.

Ben de kızarım:

– Ne sallanıyorsun alık alık? derim.

– Patladın mı? Geçersin elbet! der.

– Patladım, patlamadım, sen bir kere ona karışamazsın. Daha terbiyeli konuş! derim.

– Ulan, der, sen bana ne hakla sen diyorsun? Benim kim olduğumu biliyor musun?

– Ya, sen? derim. Sen ne hakla bana ulan diyorsun?

– Ulan da derim, her bir boku da derim, eşşoğlu eşek.

Sanki onun eşek demesiyle eşek olacakmışım gibi, büsbütün alevlenirim:

– Eşşoğlu eşek babandır!

– Ulan senin sinsileni, sülaleni...

Bir anda etrafımızı çeviriverirler. Kalabalığın arasında bir polis peyda olur. Adam bar bar bağırmaya başlar:

– Davacıyım! Davacıyım, polis efendi. İşte, bu kadar şahidim var! Bana bu kadar kişinin içinde...

Polis:

– Bırakın gürültüyü de, der, merkeze kadar teşrif edin kozunuzu orada paylaşırsınız.

Adam hâlâ bağırmaktadır:

– Haydi, yürü bakalım merkeze! Kozumuzu orada paylaşırız.

Bizim iş hapı yutar tabii. Düşeriz karakolun yoluna. Yolda kendi kendime düşünürüm: "Ne desem karakola gidince?" diye. Herhalde önce kim olduğumu sorarlar. İşte o zaman celallenirim: "Bilmiyor

musunuz benim kim olduğumu? Ben bu memleketin...” Hayır, bu usul iyi bir usul değil. Ya tanımayıverirse polis? Öyle ya, okuyup yazması yoksa tanımayabilir. Üstelik, öbür adam da mühimce bir adamsa? Mesela bilmem ne müdürü olduğunu söyleyiverirse? Tabii, benden çok onun sözünü dinlerler. Onun için ben beklerim. Önce o adam söylesin, kim olduğunu, sonra ben. Büyükçe bir unvanla çıkarsa karşıma, ben ondan da ağır bastığımı hissettirmek için, alçaktan alıyormuş gibi bir cevap veririm:

– Ben, derim, müdür falan değilim. Ben alelade bir vatandaşım.

Politikaya girişmenin tam sırası.

“Bu memlekette hak sahibi olmak için mutlaka...”

Açarım ağzımı yumarım gözümü.

* * *

Ayağımın altındaki toprak, kunduralarıma yapışmaya başladı. Gittikçe çamur içine giriyorum. Şöyle ileriye doğru baktım: Bataklık. Sağa doğru gidersem sazların arasında kurakça bir yol bulurum diye düşündüm. O yana yürüdüm. Büsbütün batağa girdim. Sanki sazların arasından su fışkırıyor. Ama, ne olursa olsun, mutlaka deniz kıyısına gideceğim. İki yıl bu, dile kolay! Gideceğim, denize gideceğim.

Ayak bileklerime kadar batağa girdim. Her adım atışımda biraz daha batıyordum. Durdum. Başımın üzerinde kocaman kocaman deniz kuşları belirdi. Beyaz kanatlarını açmışlar, çığlık çığlığa, dönüp duruyorlar. Ne vahşi, ne korkunç bir manzara! Onların çığlıkları dışında, insanın tüylerini diken diken eden bir ölüm sessizliği var. Ölümü düşündüm. Ölümlerin en kötüsü, bir bataklıkta, çırpına çırpına, ümidin her an biraz daha azaldığını göre göre ölmekmiş gibi duymuştum. O geldi aklıma. Deniz uğruna, denize el sürebilmek uğruna ölüm! İstemiyorum ölmek. Oysaki bundan evvel kaç defa ölüme razı olmuştum. Razı olmak da değil, intihar etmeyi bile düşünmüştüm.

Kimileri derler ki intihar bir irade işidir. Ben buna inanmıyorum. İntihar bir iradesizliktir. Dünyadaki güçlükleri yenebilen, o iradeyi gösterebilen kimse kolay kolay ölüme razı olmaz. Ölüme razı olan, hiçbir şeyle cedelleşemeyen, bu savaşta bütün ümitlerini kaybeden kişidir. O ümitleri kaybetmek için de, insanın, kendisini dünyaya bağlayacak hiçbir şeyi olmamalı. Ne para, ne pul, ne aşk, ne muhabbet, ne şeref, ne namus. Ama şimdi ben öyle miyim ya! Hiçbir şeyim olmasa bile günde beş lira kazanabileceğim. Beş lira! Az para mı?

Bu beş lirayla pekâlâ karnımı doyurabilir, ısınabilir, giyinebilir, dünyanın parasız olan bütün nimetlerinden faydalanabilirim. Gökyüzünün parlaklığı, denizin mavisi, ağaçların yeşili, toprağın sıcaklığı, suların sesi, havada uçan kuşlar, rüzgârın getirdiği çiçek kokuları... Nasıl vazgeçerim bunlardan? Hayır, ölmek istemiyorum...

Peki, ya deniz? İşte, on beş dakikalık yolum kalmış, deniz kuşları, çığlık çığlığa, hâlâ dönüp duruyorlar. Vazgeçemeyeceğim denizden. Tekrar etrafıma bakındım. Biraz daha kuru bir yol aradım. Galiba, azıcık gayret edip daha sağa gidersem kurak bir yere çıkabileceğim. Yavaş yavaş, sulara, çamurlara bata bata, o yana doğru ilerledim. Gayret! Biraz daha! Biraz daha!

Dediğim oldu. Üstünde toz tabakaları bulunan, dümdüz, kupkuru bir yere geldim. Gelir gelmez de koşmaya başladım. Kıyıya bir an evvel varmalıyım.

Sazlarla, kamışlarla örtülü bir tümseği atladım. Kıyıdayım. Ayaklarımın altında kumla karışık çakıl taşları. Sular ayaklarıma kadar geliyor. Sığ bir sahil. Sahilin üç metre gerisinde vatoz ölüleri, iri iri şeytan minareleri, içi boşalmış pina kabukları. Ne vahşi bir deniz! Hiç böylesini görmemişim.

* * *

Beyaz kanatlı kuşlar, hep çığlık çığlığa, başımın üzerinde. İçimde

sonsuz bir sevinç. Bağırmak istiyorum: “Boş ver!” diye haykırmak istiyorum, “Beş liraya da boş ver!”

Yaprak, 1.4.1950

Yaşasın Aşk[2]

William Saroyan

Uyandığım vakit ne saati kestirebildim, ne günü, ne de hangi şehirde olduğumu. Yalnız, bir otel odasında olduğumu biliyordum. Vakit bir hayli ilerlemişe benziyordu; yahut da küçük bir kasabadaydım. Kalksam mı, yoksa böyle, esvaplarımla, yatağın üzerinde uzanıp yatsam mı; bir türlü karar veremiyordum. Bir de, hislerimin değişmemiş olduğunun farkındayım.

Aşk saçma bir şey. Hep öyle olmuştur zaten; daima da öyle olacaktır. Gerçi, tek var olan şey; ama saçma. Kuşlardan gayri hiçbir mahlûka göre değil; kuşlara göre. Çünkü kuşlar, yaşamak için, insanlar gibi birtakım aşağılık işlerle uğraşmaya mahkûm edilmemişler. Elbise giyen, dünyada oturan, çalışması, para kazanması gereken, havayla, suyla yaşayamayan mahlûklar için aşk, fazla güzel bir şey. Konuşan hayvanlar için bu biraz fazla.

Nerede olduğumu, niçin olduğumu neden sonra hatırladım. Reno'daki bir otelin bir odasındayım. Buraya boşanmak için de gelmiş değildim; evli değildim çünkü. Reno'daydım; çünkü sevgilim San Francisco'daydı.

Ben ne bir kanaryayım, ne bir kumru, ne bir güvercin, ne bir bıldırcın, ne bir saka, ne de bir sinek kuşu. Yani, dallar arasında yaşayıp bir başka kanaryayı, bir başka kumruyu, bir başka güvercini, bir başka bıldırcını, bir başka sakayı, bir başka sinek kuşunu sevmekten ve onlar için aşk türküleri söylemekten başka işi gücü olmayan o tüylü mahluklardan değilim. Ben, düpedüz, bir Amerikalıyım. Eğlenmenin ne demek olduğunu biliyorum; ama, şöyle bir gelip geçici

macera ile aşk arasındaki farkı da biliyorum. Aşk, benim için de, benim gibiler için de, biraz fazla. Fazla güzel bir şey. Ne uçmak geliyor elimden, ne de ötmek. Her şeyden önce yiyip içmeye ihtiyacım var; halbuki, âşık olursam yiyip içemem.

Bu işteki gülünçlüğü göremeyecek kadar hassas değilim. Yok benim mizacımda böyle bir hassasiyet. Bu iş bir kumru için pek münasip, ama benim için, biraz gülünç. Düşünmezsem mesele yok; fakat düşündüm mü, böyle. Bu fazla hassasiyet bir filmdeki budala bir jön prömiyeye pekâlâ yakışabilir; lakin San Francisco da biraz fazla güzel.

Reno'ya gelişim, kızcağızın biraz daha muntazam yiyip içmesini temin içindi. Böylelikle o da beni rahat bırakacak, ben de biraz yiyip içebilecektim. Benim, kendime gelebilmem için, onun da biraz kendine gelmesi lazımdı.

San Francisco'da iken kendisine:

– Dinle, demiştim, ben fena halde acıkmaya başlıyorum. Müsaade etmez misin, bir müddet için başka yerlere gideyim?

– Başka yerlere mi? dedi. Gidersen ben de gelirim.

– Bunu ben de çok isterim; ama beraber olursak hiçbir şey yiyemeyiz. Oysaki gıdaya son derece ihtiyacımız var. İkimiz de bakımsız kaldık. Baksana şu halime; üç haftadır hayali fener gibiyim.

– Toprağın sağlam.

– Pek de değil. Adamakıllı çiroza döndüm.

– Neye dönersen dön. Gittiğin takdirde ben de geleceğim. Bir başıma kalamam buralarda.

– İstersen gel. Aç kalmayı göze aldıktan sonra...

– Alıyorum.

– Dinle ama beni. Hem uykuya ihtiyacın var, hem gıdaya. Benim de öyle.

– Ben seni bırakmam.

– Pekâlâ, öyle olsun. Sonunda beraber öleceğiz demektir. Mademki razısın, ben de razı olurum.

– Evet, razıyım.

– Güzel! Gitmiyorum öyleyse... Peki, ne yapacağız şimdi?

Bunları konuştuğumuz sırada saat on biri geçiyordu. Sinemadan çıkmış, eve gelmiştik. Birer sandviç yedik, birer kahve içtik. O:

– Biraz plak çalalım, dedi.

Ben:

– Çıkalım da, dedim, bir yere gidip bir şeyler içelim.

– Burada oturup plak dinlemek daha hoş değil mi?

– Pekâlâ, öyle olsun.

Onun üzerine yattık.

Bir çift kumru gibi.

Aradan üç gün geçti; nihayet, yolculuğa çıkmama karar verdik. Bana, nereye gittiğimi araştırmayacağına, peşimsıra gelmeyeceğine dair söz verdi. Ben de ona ne mektup yazacak, ne telgraf çekecek, ne de telefon edecektim. O ara:

– İyi hissetmiyorum kendimi, dedi.

Ben de:

– Makul ol, dedim. Gir yatağına ve uyu. Uyandığın zaman da bir güzel karnını doyur. Bir hafta bu minval üzere yaşa.

– Peki, dedi.

Bir taksiye bindim, havaalanına geldim, iki saat sonra da Reno'daydım. Bu otele inip hemen bu odada uyudum.

Öyle uyumuşum ki uyandığım vakit hangi şehirde olduğumu bile bilemedim.

Yavaş yavaş kendime gelmeye başladım. Kalktım, gerindim. Aşağıya inip püriştiha bir yemek yedim. Ama içimde bir de tuhaf hüzün vardı. Onun için, yediğim yemeğin pek fazla yaradığını sanmıyorum.

Yemekten sonra şehri bir dolaşmaya çıktım. Baştan başa, ışıklarla donatılmış, çok hoş bir şehirdi. Ama nedense kendimi pek keyifli hissetmiyordum. Aklımdan San Francisco'ya dönmek bile geçiyordu. Tekrar bir taksiye bindim, şehrin dışına çıktım; içkili bir yerde

dokuz tane viski içtim. Otele döndüğüm zaman saat ikiyi çeyrek geçiyordu.

Odamın anahtarını almak için kapıcının dairesine uğradım. Adam, beni birkaç defa telefonla aradıklarını söyleyip, bir telefon numarası verdi. Bu, şehir içindeki bir yerin numarasıydı. Odama çıktım, telefonda bu numarayı aradım.

Onun sesiydi.

– Neredesin? diye sordum.

– Reno'dayım, dedi.

– Anladım. Ama neresinde?

Nerede olduğunu söyledi. Sonra ilave etti:

– Çok sarhoşum.

– Geliyorum, dedim.

– Nasıl hissediyorsun kendini?

– Çok iyi. Ya sen?

– Ben iyi değilim.

– Şimdi geliyorum.

– İyi yemek yedin mi bu akşam?

– Evet, dedim, ya sen?

– Ben yemedim. Daha doğrusu yiyemedim.

– Hemen geliyorum. Reno'da olduğumu nasıl öğrendin?

– Kapıcıdan. Nereye gittiğini biliyor musun? diye sordum. Reno'ya gittiğini söyledi. Otelin adını da veren o. Sen mi söyledin kendisine?

– Evet.

– Söylemezsin sanıyordum. Niçin söyledin?

– Belki soruverirsin diye. Sen niçin sordun?

– Belki söylemişsindir diye.

– Bir dakika sonra oradayım, dedim.

Adını söylediği yer otelime iki adımlık bir yerdi. Ama gene de bir taksiye atlayıp öyle gittim.

Onu öyle ufacık bir masanın başında, elinde kocaman bir bardak,

yapayalnız görünce içimde hüzünle saadet karışığı bir his belirdi.

“Gel!” dedim. İyiliğin bu derecesi bana, ben mizaçta olanlara göre değildi; ama oldu bir kere.

Otele, yürüye yürüye döndük. Dedim ki:

– Bizim için en münasibi, bir güzel kavga edip birbirimizden ayrılmaktır. Nasıl olsa evlenemeyiz.

– Ben kavga etmek istemiyorum, dedi.

– Elbet bir yolunu buluruz. Belki bu iş bir iki günümüzü alır; ama buluruz. Bulamazsak kötü olacak zira. Böyle söylüyorum ya, görüyorsun, seni de seviyorum.

– Ben de, dedi.

Reno’da on bir gün kaldık. Sonunda, kendisine söylemek istediğim şeyi anladığını anladığımı söyledim.

– Böylesi daha iyi, dedim. Hep de böyle olsun.

– Evet, dedi.

– Burada seninle karşılaştığım için çok mesudum.

– Haydi allahaısmarladık, dedi. Ama hiç kavga etmedik, değil mi?

– Evet, dedim. Etseydik daha mı iyiydi?

– Hayır, dedi.

– Seninle karşılaştığım için çok mesudum, diye tekrarladım.

Trene binip San Francisco’ya döndüm. Yol boyunca içimde bir burkulma vardı. Ama biliyordum ki bu geçecek; geçti de.

Gerçi bu iyileşme biraz geç oldu; gelgelelim temiz oldu. Üç ay sonra onu tekrar gördüm; o da düzelmişti. Birlikte bir akşam yemeği yedik.

O güne kadar en iştihalı yediğimiz yemek buydu. Başından sonuna kadar çok zevkli geçti.

– Böylesi daha iyi, değil mi? dedi.

– Evet, dedim.

Vatan, 17.11.1952

2 Orhan Veli'nin ölümünden sonra, kâğıtları arasında bulunan bu çeviri, William Saroyan'ın "Love, Here Is My Hat" adlı öyküsünün "serbest" bir çevirisidir ve *Vatan* gazetesinde yayımlanmıştır.

Orhan Veli Edebiyat Hakkında Konuşuyor

Yirmi beşliğin sarı kâğıtlı paketinden bir sigara çekiyor ve yaktıktan sonra, derin bir nefes çekerek yüzüme bakıyor:

– Doğrusu gençlerden en beğendiklerim Yahya Kemal'dir. Eserleri meydanda, daha gençlerden Melih Cevdet, Oktay Rifat, Sait Faik, Orhan Kemal'i de sayabiliriz. Bir de Memduh Şevket Esendal. Yalnız ona biraz içerliyorum. Hikâyelerini kendi adıyla neşretmeyi galiba küçüklük sayıyor. Bu da yüksek siyasi mevkiler elde etmiş olmasından geliyor. Ama bundan yüz sene sonra, Memduh Şevket Esendal adında bir adamın yaşadığını bileceklerse, ancak hikâyeleriyle bilecekler. Hiç kimsenin bu isimde meşhur bir politikacının yaşadığından haberi olmayacak.

– Halide Edip'e ne dersiniz? diye soruyorum. Yüzüme bakıp manalı manalı gülüyor, sonra:

– İş yok... diye cevap veriyor.

Davetimi kabul ederek beni ziyarete geldiği zaman, onu, karşımdaki masaya oturmaya davet ettim. Her zaman Ercüment Ekrem'in güçlükle sığıştığı bu koltukta, onun oturmasıyla bir hayli boş yer kaldı.

Doğrusu, suallerimi iyi cevaplandırdı, beni üzmedi. Bundan sanat meseleleriyle kafasının daima dolu olduğunu ve bunların üzerinde titizlikle uğraştığını anladım. Henüz bülûğa eren çocuklarınkini andıran akortsuz ve garip, ahenkli bir sesi var.

Şiirimize yeni hava ve kendine mahsus bir eda getirmiş olan Orhan Veli'nin, bilhassa birçok kimselerin inkâr etmek istedikleri Divan edebiyatı hakkındaki fikirlerini sordum:

– Ben Divan şiirini çok beğeniyorum, diye cevap verdi. Divan şi-

irinden sonra bugüne kadar da Türkiye'de şiir yazılmadığını zannediyorum. Fakat bugün şiirimizde bir kımıldanma vardır. Bu kımıldanma en ziyade Divan edebiyatının tesirinden geliyor. Yani bugünkü şairler Divan edebiyatını aynen taklit ediyorlar demek istemiyorum. Fakat bugün şekil endişesi diye bir şey duyuyorsak, dilin mükemmelleşmesi lazımdır diye bir kaygımız varsa, bu endişeye, bu kaygıya Divan şiirini okuduktan sonra geliyoruz. Divan şiirinin sanatlarını biliyoruz, fakat bugünkü şiirin sanatlarını henüz bilmiyoruz. Onların neler olduğunu öğrenirsek, bugünkü şiirimizle Divan şiirimiz arasındaki yakınlığın nereden geldiği daha iyi meydana çıkacak. Eski Türk cemiyeti dilini, büyük bir dil yaparak Avrupalılara öğretebilseydi Divan şiiri dünyanın büyük şiirlerinden biri olurdu. O halde Divan edebiyatının modası geçmiş, ölmüş bir kıymet olarak bir kenara atılmasına razı olamayız. Belki yeni nesiller Divan edebiyatı metinlerini kâfi derecede anlayamayacaklardır. Yani bu metinlerin içinde bilmedikleri kelimeler olacaktır. Fakat edasını birçok eski adamlardan, hatta bu işle uğraşmış âlimlerden daha iyi kavrayıp benimseyeceklerdir.

– Acaba münekkitlerimiz de sizinle aynı fikirdeler mi? diye sordum.

Tekrar sigarasını çekti. Güldü:

– Yosma kadınların, dünyadan elini eteğini çekme zamanları geldiği vakit işin yalnız dedikodusu ile geçinir bir halleri vardır. Yalnız yosma kadınlarda değil de hevesi kursağında kalmış, yahut, bir baltaya sap olmamış insanlarda bu hal göze çarpar. İşte münekkitlerin hali de bana bunları hatırlatıyor. İşin dedikodusu ile geçinmeyi bir iş saymak istiyorlar. Mademki bununla avunabiliyorlar, keyiflerini kaçırmayalım, ne derlerse desinler, ne yaparlarsa yapsınlar.

Ondan, memlekette gelişmesini istediği edebiyatın hangi vasıfta olması lazım geldiğini öğrenmeliydim. Yeni bir sanat anlayışı içinde Türk şiirine istikamet verir gibi bir durum almış olan Orhan Veli'nin bu mevzudaki fikirleri alaka çekebilirdi.

Sualime şöyle cevap verdi:

– Ben sanatla edebiyatı birbirinden ayırıyorum ve şiiri sanata sokuyorum. Roman, hikâye ve tiyatro edebiyat çerçevesi içine giriyor. Fikir sanatta yer alamıyor. Ama, edebiyat fikre dayanıyor. Bu itibarla edebiyatın halk kitlelerine bir şeyler söylemesi lazım. Okur-yazarları halka doğru götüren bir edebiyat isterim. Yani edebiyatın çoğunluğa hitap etmesini istiyorum. Çoğunluk okuyup anlamalıdır. Anlayabilmesi için de edebiyatta kendi meselelerinden bahsedilmesi lazım... Bugünkü dünyada çoğunluğu fakir halk teşkil ediyor. Demek ki edebiyat da onların edebiyatı olacaktır. Kahramanını onun içinden seçecek, hayatını o hayatın içinden alacak ve ara sıra onun meselesinden bahsedecektir. Bizde bu telakkide bir edebiyat üzerinde çalışanlar var. Bunların birtakım kusurları göze çarpıyor. Henüz mükemmel değildirler. Fakat aynı yoldan yürüyecek olan edebiyatçılar bu işi daha mükemmel bir hale getirebilirler. Bunun için şartlardan bir tanesi de dilin konuşulan dilden azami derecede faydalanmak suretiyle zenginleştirilmesidir. Dili kelimelere karşılık bulmaktan ibaret sayan Dil Kurumu gibi müesseseler var, bunların yolu yanlıştır. Dilin zenginleşmesini müesseselerden değil, sanat adamlarından beklemeliyiz.

Sözlerini bitirdikten sonra, hemen kalktı ve bana veda ederek odadan çıkıp gitti. İnce ve uzun boynunun üzerinde güçlükle dururmuş hissini veren kafası, bana vücudunun diğer kısmından daha evvel dışarı çıkıyormuş gibi geldi. Arkasından sırlarla dolu bir kafa, bakalım bize ne getirecek? diye düşündüm.

Anketi yapan: Bahadır Dülger

Tasvir, 21.3.1947

Orhan Veli Kanık (İstanbul, 14 Nisan 1914 – 14 Kasım 1950) Galatasaray Lisesi, Ankara Gazi İlkokulu ve Ankara Erkek Lisesi'nden sonra bir süre İÜEF Felsefe Bölümü'ne devam etti. Ankara'da PTT Genel Müdürlüğü'ndeki memuriyetten sonra askerliğini Gelibolu'da yaptı (1941-44). 1945'te girdiği MEB Tercüme Bürosu'ndan, "anti-demokratik bir hava esmeye başladığı" gerekçesiyle istifa etti (1946). *Yaprak* dergisini çıkardı: 1 Ocak 1949 – 15 Haziran 1950, 28 sayı; *Son Yaprak* adlı özel bir sayı ölümü üzerine arkadaşları tarafından çıkarıldı. İlk yazıları lise yıllarında çıkardığı *Sesimiz*'de, şiirleri *Varlık*'ta Mehmet Ali Sel imzasıyla basıldı. *İnsan, S.E.S, Gençlik, Küllük, İnkılâpçı Gençlik, Ülkü, Aile, Doğan Kardeş* dergileriyle *Hür*, *Zincirli Hürriyet*, *Ulus*, *Tanin* gazetelerinde yazdı. Ankara Erkek Lisesi'nden arkadaşları Oktay Rifat ve Melih Cevdet ile ortak kitapları *Garip*, Türk şiirindeki en önemli yenileşme hareketinin adı oldu. Şiirlerinden yapılan seçmeler belli başlı pek çok dile çevrildi. Doğumunun yüzüncü yılı Yapı Kredi Kültür Merkezi'nde kapsamlı bir sergiyle anıldı (Nisan 2014) ve *Sakın Şaşırma: Orhan Veli 100 Yaşında* adıyla bir katalog yayımlandı.

Yapıtları

Şiir: *Garip* (O. Rifat ve M. C. Anday ile, 1941; yalnız O. Veli şiirleriyle genişletilmiş ve gözden geçirilmiş baskı, 1945), *Vazgeçemediğim* (1945), *Destan Gibi* (1946, *Yol Türküleri* adıyla 1969), *Yenisi* (1947), *Karşı* (1949), *Bütün Şiirleri* (1951), *Seçme Şiirler* (1997, *Sakın Şaşırma* adıyla 2008), *Beni Bu Güzel Havalar Mahvetti: Kendi Sesinden Şiirler* (2012). **Düzyazı:** *Nesir Yazıları* (1953, *Denize Doğru* adıyla 1969), *Edebiyat Dünyamız* (1975), *Bütün Yazıları I-II* (1982), *Şairin İşi: Yazılar – Konuşmalar* (2003). **Mektup:** *Şevket Rado'ya Mektuplar* (O. Rifat ve M. C. Anday ile, 2002), *Yalnız Seni Arıyorum: Nahit Hanım'a Mektuplar* (2014). **Hikâye:** *Nasrettin Hoca Hikâyeleri* (manzum, 1949), *Hoşgör Köftecisi* (2012). **Derleme-çeviri:** *Fransız Şiiri Antolojisi* (1947), *Batıdan Şiirler* (O. Rifat ve M. C. Anday ile, 1953), *Bütün Çeviri Şiirleri* (1982; *Çeviri Şiirler* adıyla 2003). **Çeviri:** A. de Musset'den *Bir Kapı ya Açık Durmalı ya Kapalı* (O. Rifat ile, 1943), *Barberine* (1944), Molière'den *Scapin'in Dolapları* (1944), *Sicilyalı yahut Resimli Muhabbet* (1944), *Tartuffe* (1944), *Versailles Tulûatı* (A. Erhat ile, 1944), Gogol'den *Üç Hikâye* (E. Güney ve O. Peltek ile, 1945), A. R. Lesage'dan *Turcaret* (1946), *La Fontaine'in Masalları* (1948), Charles Lamb'in çocuklar için hikâyeleştirilmiş Shakespeare serisinden *Hamlet* ve *Venedikli Tüccar* (Ş. Erdeniz ile, 1949), J. Anouilh'den *Antigone* (1955), J. P. Sartre'dan *Saygılı Yosma* (1961), Turgenyev'den *El Kapısında* (1994).

Orhan Veli'nin

YKY'deki kitapları:

Bütün Şiirleri *(2003)*

La Fontaine'in Masalları *(2003)*

Nasrettin Hoca Hikâyeleri *(2003)*

Şairin İşi *(2003)*

Şevket Rado'ya Mektuplar

(Oktay Rifat ve Melih Cevdet Anday ile, Haz.: E. Nedret İşli, 2002)

El Kapısında *(oyun, Turgenyev'den çeviri, Haz.: M. Sabri Koz, 1994)*

Beni Bu Güzel Havalar Mahvetti - Kendi Sesinden Şiirler *(2012)*

Yalnız Seni Arıyorum - Nahit Hanım'a Mektuplar *(2014)*

Sevdaya mı Tutuldam?

(Nahit Hanım'a verdiği şiir defterleri, Haz. Raşit Çavaş -

Güzin Değişmez, 2015)

Doğan Kardeş

Sakın Şaşırma - Seçme Şiirler *(Haz.: Memet Fuat, 2008)*

Sergi Kataloğu

Sakın Şaşırma: Orhan Veli 100 Yaşında *(2014)*